Archetype

Όταν το design λέει «όχι»: η περίπτωση Enzo Mari

Χριστίνα Ιωακειμίδου - 11/03/2026

Ο σχεδιαστής που ζητούσε ευθύνη, όχι θαυμασμό.

Εικόνα Εξωφύλλου: archik.fr

Ο **Enzo Mari** γεννήθηκε στις 27 Απριλίου του 1932 στη Novara, μια πόλη κοντά στο Μιλάνο. Υπήρξε πρωτοπόρος του **μοντέρνου βιομηχανικού design** και μια από τις πιο ριζοσπαστικές και ασυμβίβαστες μορφές του ιταλικού σχεδιασμού, που ενέπνευσε τις επόμενες γενιές. Το έργο του, επηρεασμένο από τις αρχές του *Arts and Crafts*, συνεχίζει να είναι επίκαιρο στην εποχή του DIY, δίνοντας την πλήρη ελευθερία στον καλλιτέχνη και το άτομο να διαμορφώνει κατά το δοκούν τα αντικείμενα. Συνεπώς, το έργο του Mari δεν μπορεί να διαβαστεί μόνο ως αισθητική πρόταση, αλλά ως ηθική στάση απέναντι στην κατανάλωση και τον ρόλο του σχεδιαστή.

Ο Enzo Mari στο στούντιό του (1974) | Πηγή εικόνας: upload.wikimedia.org

Οι δημιουργίες του, θα λέγαμε, λειτουργούσαν ως μια ενοχλητική συνείδηση μέσα στο ίδιο το πεδίο του design. Αμφισβητούσε τη χρησιμότητα, την ηθική και τον κοινωνικό ρόλο της σχεδίασης σε έναν κόσμο υπερ-

παραγωγής και κατανάλωσης. Ωστόσο, ασχολήθηκε με το βιομηχανικό design σε όλα του τα επίπεδα: παιχνίδια, γραφικά, εκθέσεις, ενώ υπήρξε και θεωρητικός του μοντέρνου σχεδιασμού.

Παρά την πληθώρα των έργων του και την αναγνώριση, ο Mari δεν είχε μια καλλιτεχνική και αναγνωρίσιμη «υπογραφή», αλλά η θεωρία και η προσέγγιση του design του διέπονταν από μια αυστηρή φιλοσοφική θέση: Το **design** δεν είναι στυλ, δεν είναι lifestyle, ούτε αυτοέκφραση. Είναι, πρώτα από όλα, ευθύνη.

Η μορφή χωρίς διακόσμηση

Τα αντικείμενα του Mari χαρακτηρίζονται από αυστηρή γεωμετρία, εμφανή κατασκευή και πλήρη απουσία περιττής διακόσμησης. Τραπέζια, καρέκλες και οικιακά αντικείμενα μοιάζουν συχνά σχεδόν «ατελή», ατόφια. Σαν να αρνούνται να γίνουν ευχάριστα στο βλέμμα του ατόμου-αγοραστή. Είναι αυτοαναφορικά, αφού δεν επιδιώκουν να γοητεύσουν, αλλά να εξηγήσουν τον εαυτό τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της «πρωτόγονης» έκφρασης του Mari είναι το τραπέζι *Putrella* για την **Danese** (1958). Πρόκειται για ένα κεντρικό αντικείμενο, που λειτουργούσε ως τραπέζι («centrotavola») από ημικατεργασμένη δοκό σχήματος “I”. Η ονομασία υποδηλώνει και τη φύση της πρώτης ύλης, καθώς «putrella» στα ιταλικά σημαίνει ακριβώς η δοκός αυτή. Ως προς το σχήμα, στο αντικείμενο υπάρχει μια ελαφριά καμπύλωση στις άκρες ώστε να λειτουργεί σαν δίσκος. Αυτή η βαριά βιομηχανική δοκός χάλυβα μπορούσε να τοποθετηθεί πάνω σε στηρίγματα, για να ανυψωθεί, λειτουργώντας ως τραπέζι. Συνεπώς, το έργο δεν κρύβει τίποτα, δεν μεταμφιέζεται σε έπιπλο. Δηλώνει ξεκάθαρα αυτό που είναι, από πού προέρχεται, και πώς λειτουργεί. Για τον Ιταλό designer, αυτή η ειλικρίνεια ήταν η θεμελιώδης αξία της καλλιτεχνικής του πορείας.

Putrella (Danese Milano, 1958) | Πηγή εικόνας: danesemilano.com

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο Mari σχεδιάζει τα εμβληματικά *Sof Sof chair* και την *Box chair*. Και στις δύο ο σχεδιασμός παίζει με την ιδέα ότι μια σίγουρα λιτή, δομημένη κατασκευή μπορεί να συνδυαστεί με άνεση και ζεστασιά, όχι όμως στα πλαίσια του μινιμαλισμού. Αυτή τη φορά το σχέδιο απαλλάσσεται από τη φλυαρία, συνομιλεί με το σώμα, το αγκαλιάζει.

Sof Sof chair για Danese Milano | Πηγή εικόνας: designdiffusion.com

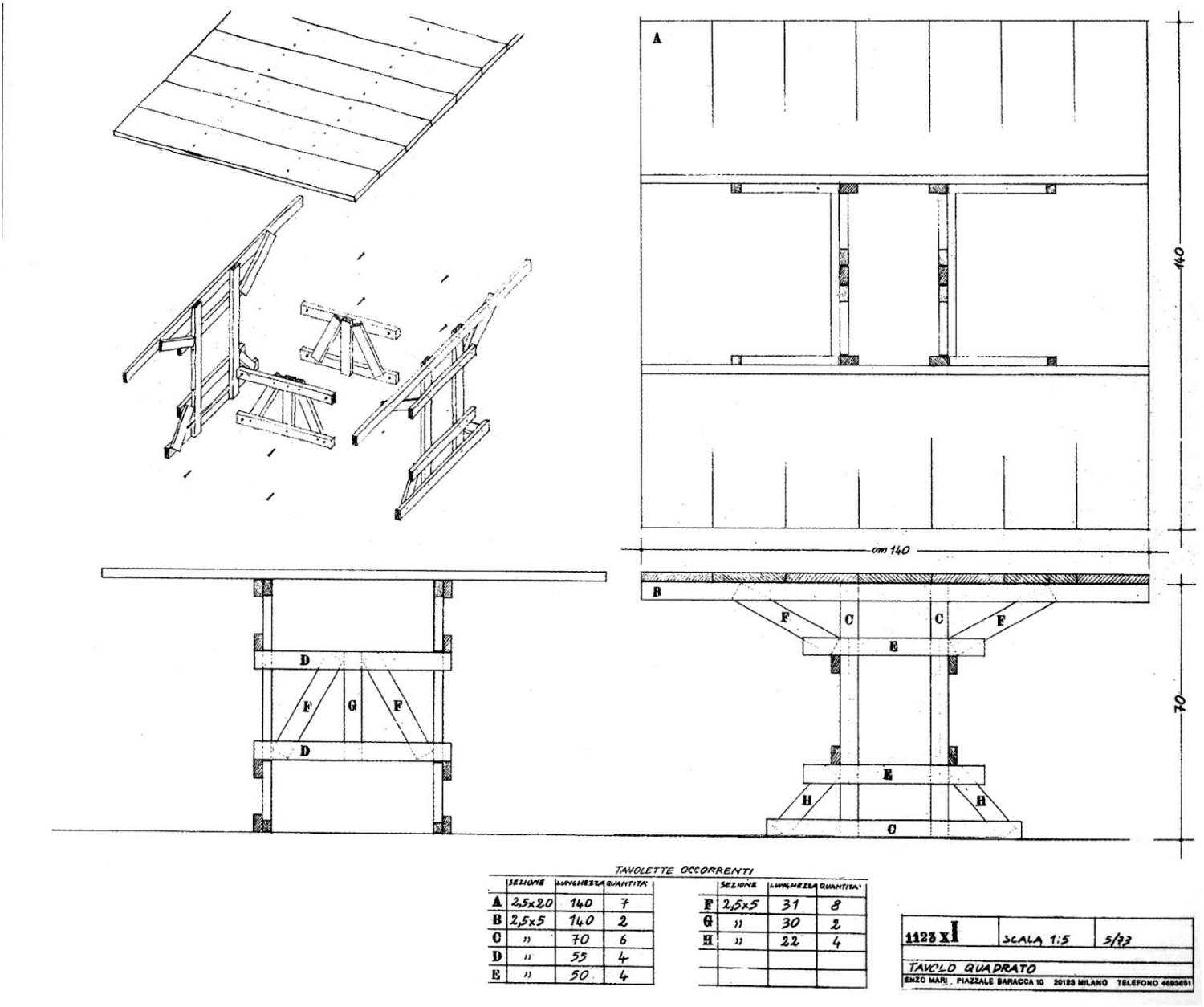
Box chair | Πηγή εικόνας: museodellasedia.com

Παρά την ευκολία της κατασκευής και τον λιτό σχεδιασμό, ο Mari θέλει να καταδείξει την αντίθεσή του στη *μαζική παραγωγή επίπλων*. Έτσι, το 1974 εκδίδει το βιβλίο *Autoprogettazione*, στο οποίο ασχολείται στη θεωρία με την κατασκευή επίπλων και παρέχει σχέδια και οδηγίες στον αναγνώστη για το πώς να δημιουργήσει 19 έπιπλα από πανταχού παρόντα υλικά, όπως ξύλινες τάβλες και καρφιά. Στα πλαίσια του βιβλίου, δημιουργεί την καρέκλα *Sedia*.

Sedia chair (Enzo Mari) | Πηγή εικόνας: goldwoodbyboris.com

Ουσιαστικά, το *Autoprogettazione* είναι ένα παιδαγωγικό βιβλίο που αγγίζει κατά κάποιον τρόπο το DIY, θέτοντας το αντικείμενο στο κέντρο της σκέψης του καταναλωτή. Έτσι, διαβάζοντάς το, ο χρήστης καλείται να καταλάβει πώς στέκεται ένα τραπέζι, πώς λειτουργεί μια καρέκλα, ποια είναι η λογική πίσω από τη δομή της. Ο designer παύει να είναι αυθεντία και μετατρέπεται σε απλό αγγελιοφόρο της γνώσης.

TAVOLETTE OCCORRENTI

	SEZIONE	LUNGHEZZA	QUANTITA'
A	2,5x20	140	7
B	2,5x5	140	2
C	"	70	6
D	"	55	4
E	"	50	4

	SEZIONE	LUNGHEZZA	QUANTITA'
F	2,5x5	31	8
G	"	30	2
H	"	22	4

1123 XI	SCALA 1:5	5/73
TAVOLO QUADRATO		

ENZO MARI PIAZZALE BARACCA 10 20123 MILANO TELEFONO 4693651

Autoprogettazione | Πηγή εικόνας: socks-studio.com

Dining table (Enzo Mari) | Πηγή εικόνας: s1.img.bidsquare.com

Σε μια εποχή όπου το design γινόταν όλο και πιο εμπορευματοποιημένο, ο Mari πρότεινε κάτι σχεδόν ανατρεπτικό: τη μείωση της ανεξέλεγκτης παραγωγής αντικειμένων και τη στροφή στην κατανόησή τους.

Παιχνίδια που εκπαιδεύουν το βλέμμα

Ιδιαίτερη θέση στο έργο του έχουν τα **παιδικά παιχνίδια**. Για τον Enzo Mari, η εκπαίδευση της αντίληψης ξεκινά από πολύ νωρίς. Τα παιχνίδια του, όπως το εμβληματικό *16 Animali*, βασίζονται στη μορφή, τη δομή και τη λογική της σύνθεσης. Για τον λόγο αυτό είναι άχρωμα, ουδέτερα, ώστε να μην εστιάζει το παιδί στο χρώμα, την αφήγηση ή τον εντυπωσιασμό.

16 Animali (Enzo Mari για Danese Milano) | Πηγή εικόνας: lucein.it

Οι σειρές παιχνιδιών του δεν «διασκεδάζουν» απλώς, αλλά μαθαίνουν στο παιδί να παρατηρεί, να αναγνωρίζει τις σχέσεις μεταξύ των όντων, να κατανοεί τη γεωμετρία του κόσμου. Είναι παιχνίδια που εκπαιδεύουν το βλέμμα, όχι την κατανάλωση και την ευκολία του marketing.

Design ως πολιτική και ηθική στάση

Ο Ιταλός designer υπήρξε ανοιχτά πολιτικοποιημένος και πολέμιος του άκρατου καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Θεωρούσε ότι το *design* καταστρατηγείται ούτως ώστε να λειτουργεί ως μηχανισμός συγκάλυψης. Είναι έτσι σχεδιασμένο και προωθημένο, με σκοπό να κάνει την εκμετάλλευση «όμορφη», τη σπατάλη «ελκυστική» και την υπερ-παραγωγή «αναγκαίο κακό».

Για τον Mari όλα είναι βαθύτερα, περισσότερο προσωπικά: Ο designer φέρει ευθύνη όχι μόνο για τη μορφή του αντικειμένου, αλλά για τις **συνθήκες παραγωγής**, τη διάρκεια ζωής του και τη σχέση που δημιουργεί με τον χρήστη. Ένα αντικείμενο που δεν είναι αναγκαίο, που δεν εκπαιδεύει, που δεν αντέχει στον χρόνο, είναι, κατά τη θεωρία του, ηθικά προβληματικό, ανίκανο να πραγματοποιήσει τον σκοπό σχεδιασμού του, τη χρήση του και την αναγκαιότητά του.

Ξύλινο κρεβάτι (Enzo Mari, δεκαετία 1970) | Πηγή εικόνας: watteeu.be

Γιατί ο Enzo Mari είναι σήμερα επίκαιρος;

Ο Mari πέθανε στις 19 Οκτωβρίου 2020, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID19. Το έργο και η φιλοσοφία του πίσω από αυτό συνεχίζουν να μας εμπνέουν. Σε μια εποχή όπου το design έχει ταυτιστεί με το branding, το marketing, τα trends και την εικόνα, η φωνή του Mari αντηχεί ως μια άβολη αλλά αναγκαία υπενθύμιση. Μας ταρακουνά και μας κάνει να αναρωτιόμαστε για το προϊόν που αγοράζουμε, για τον τρόπο που καταναλώνουμε αλόγιστα. Και, κυρίως, για τα φθηνά και τόσο αναλώσιμα αντικείμενα, η αγορά των οποίων ικανοποιεί κάτι βαθύτερο από την απλή λειτουργικότητά τους.

Το έργο του δεν προσφέρει εύκολες λύσεις ούτε όμορφες απαντήσεις. Θέτει ερωτήματα: Χρειαζόμαστε όντως αυτό το αντικείμενο; Κατανοούμε πώς φτιάχνεται, πού κατασκευάστηκε; Και κυρίως, από ποιους κατασκευάστηκε και κοστίζει τόσο λίγο;

Ο Enzo Mari δεν σχεδίαζε για να αρέσει. Δεν ήταν εμπορικός. Σχεδίαζε για να **ξυπνήσει κριτική σκέψη**, για να αφυπνίσει συνειδήσεις. Και ίσως γι’ αυτό, δεκαετίες μετά, το έργο του παραμένει όχι απλώς σημαντικό, αλλά επιτακτικά σύγχρονο.

Πηγές/ Further reading

Enzo Mari. Από: en.wikipedia.org.

T. Revenscroft (2020). Nine designs that demonstrate the variety of Enzo Mari's works. Από: dezeen.com.

Enzo Mari: Design, Biography & Projects. Από: domusweb.it.

Autoprogettazione. Από: adhocracy.athens.sgt.gr.

L. L. Corna (2020). Enzo Mari (1932–2020). jacobin.com.

E. Pagliacolo (2020). The Enduring Wisdom of Enzo Mari. Από: azuremagazine.com.